

ZYGMENT PEJSAK*

Profesor Marian Truszczyński (1929–2020)

Nil sine magno vita labore dedit mortalibus

Niczego natura nie daje ludziom bez wielkiego z ich strony trudu

Horacjusz

Dnia 8 czerwca 2020 r. zmarł w wieku 90 lat profesor dr hab. dr h.c. mult. Marian Truszczyński, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, lekarz weterynarii, wybitny mikrobiolog, immunolog i epizootiolog.

W roku 1976 – w wieku 47 lat – został wybrany przez Zgromadzenie Ogólne PAN na członka korespondenta PAN. Osobami wprowadzającymi byli wybitni badacze w zakresie mikrobiologii, fizjologii i chorób zakaźnych zwierząt Profesorowie: Juliusz Brill, członek rzeczywisty PAN, Eugeniusz Domański, członek korespondent PAN oraz Abdon Stryszak, członek rzeczywisty PAN. Czternastostronicowe szczegółowe zgłoszenie kandydatury podsumowujące działalność naukową i organizacyjną, wpływ na działalność Służby Weterynaryjnej w zakresie zwalczania chorób zakaźnych, opracowania programów profilaktycznych, higieny żywności pochodzenia zwierzęcego oraz wkład w rozwój przemysłu bioweterynaryjnego zgłaszający Profesorowie podsumowali następująco: „przedstawiając charakterystykę dorobku naukowego, działalności naukowej oraz społecznej prof. dra Mariana Truszczyńskiego, jesteśmy głęboko przekonani, iż jego osiągnięcia w pełni kwalifikują go do wyboru na członka korespondenta PAN. Daje on, oprócz dotychczasowych wybitnych osiągnięć, rękojmię dalszej twórczej i aktywnej pracy naukowej”. I nic się zgłaszający w tej mierze nie pomylili, prof. Marian Truszczyński pracował kolejne dziesięciolecia, dzieląc swój czas między Puławę i Warszawę. Członkiem rzeczywistym PAN został w roku 1989.

* Prof. dr hab. Zygmunt Pejsak (z@pejsak.pl), członek rzeczywisty PAN, Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej UJ-UR, Kraków

Jego aktywność w PAN przejawiała się w działalności w komitetach naukowych oraz w Sekretariacie Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN, którego członkiem był przez cztery kolejne kadencje. W kadencji 1996–1998 został wybrany na wiceprezesa PAN. Był pierwszym lekarzem weterynarii, który piastował tak wysokie stanowisko. Podczas kadencji od 1999–2002 pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału V Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN.

Zasługą prof. Truszczyńskiego było powołanie Oddziału PAN w Lublinie.

W trakcie pełnienia wymienionych funkcji Profesor wywierał bezpośredni wpływ na doskonalenie struktur organizacyjnych PAN, kształtowanie polityki naukowej kraju oraz poszerzanie międzynarodowej współpracy naukowej.

W roku 1989 został członkiem czynnym krajowym Polskiej Akademii Umiejętności.

Profesor Marian Truszczyński przez 29 lat pełnił funkcję dyrektora Instytutu Weterynarii w Puławach, a wcześniej (1965–1971) był zastępcą dyrektora ds. naukowo-badawczych.

Przez kilkanaście lat był doradcą w Ministerstwie Rolnictwa oraz aktywnym członkiem wielu krajowych i zagranicznych organizacji naukowych i towarzystw.

Profesor M. Truszczyński urodził się 21 lipca 1929 r. w historycznej Lubawie, w rodzinie zajmującej się od wielu lat kupiectwem. Po ukończeniu w Lubawie Liceum Ogólnokształcącego, rozpoczął studia na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W 1953 r. otrzymał dyplom lekarza weterynarii.

Kariera naukowa Profesora rozwijała się błyskawicznie. W latach 1953–1963 był asystentem i adiunktem w Zakładzie Chorób Świń, kierowanym przez prof. Henryka Janowskiego. Pracę doktorską przygotował pod kierunkiem wybitnego mikrobiologa – prof. Edmunda Mikulaszka z Akademii Medycznej w Warszawie, którą obronił w roku 1959. Rozprawę habilitacyjną wykonał w znacznej części w Zakładzie Mikrobiologii Boston University School of Medicine w USA, jako stypendysta Fundacji Rockefellera, która była podstawą do uzyskania w roku 1963 tytułu doktora habilitowanego nauk weterynaryjnych. Po habilitacji został kierownikiem Zakładu Mikrobiologii w Instytucie Weterynarii w Puławach. Stanowisko to zachował aż do przejścia na emeryturę.

Problematyka badawcza Profesora skoncentrowana była na mechanizmach chorobotwórczości ważnych, w ówczesnym czasie, patogenów świń; przede wszystkim włoskowca różycy, pałeczki okrężnicy i pałeczek Salmonella. Jego badania przyczyniły się do opracowania i poprawy metod diagnostyki laboratoryjnej szeregu bakteryjnych chorób świń. Jest współautorem technologii produkcji zastosowanych w praktyce szczepionek przeciw m.in.: różycy świń, kolibakteriozie świń, salmonellozie świń i bydła oraz pomorowi klasycznemu świń.

Profesor Marian Truszczyński był autorem lub współautorem ponad 350 publikacji naukowych, w tym około 200 prac przeglądowych, ogłoszonych w renomowanych czaso-

pismach anglojęzycznych i niemieckich oraz czasopismach krajowych. Opracował też podręczniki akademickie, pierwszy to *Bakteriologia weterynaryjna*, który ukazał się w roku 1969, a następnie w 1984, oraz drugi *Zarys mikrobiologii weterynaryjnej* wydany wspólnie z prof. Larskim w roku 1983. Przez wiele lat podręczniki te służyły studentom medycyny weterynaryjnej w naszym kraju do nauki przedmiotu.

Praca naukowa była Jego pasją, której bez reszty, z radością poświęcał się każdego dnia, a Instytut Weterynarii był dla Niego wszystkim.

Dzięki swoim kontaktom, w czasach, gdy było to niełatwe, umożliwił większości swoim współpracownikom wyjazdy na staże badawcze do najlepszych ośrodków naukowych świata – przede wszystkim w USA, Kanadzie, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech czy Hiszpanii. Z pewnością zaważyło to na prozachodniej orientacji pracowników naukowych instytutu i co najważniejsze: kontynuację ich współpracy z uznanymi światowymi ośrodkami naukowymi i liderami nauk weterynaryjnych na świecie. Zaowocowało to bardzo szybkim wzrostem liczby wysoko wykwalifikowanych pracowników naukowych, mających ugruntowane i przyjazne stosunki z naukowcami z całego świata; stanowiło to ważną siłę inspirującą Instytutu oraz budowało jego międzynarodowe uznanie. Był promotorem 18 przewodów doktorskich oraz opiekunem 5 przewodów habilitacyjnych.

Nie ma najmniejszej wątpliwości, że prof. Marian Truszczyński jak nikt inny przyczynił się do rozwoju kadry naukowej Państwowego Instytutu Weterynaryjnego i jak nikt inny upowszechnił dobre imię Instytutu za granicami naszego kraju.

Był głównym redaktorem obowiązującego na całym świecie podręcznika *OIE Manual of Standards for Diagnostic Tests and Vaccines*, wydanego przez Światową Organizację Zdrowia Zwierząt (OIE). Wchodził w skład kolegów redakcyjnych wielu prestiżowych – w skali światowej – czasopism, między innymi: „Journal of Veterinary Immunology and Immunopathology”, „Comparative Immunology”, „Microbiology and Infectious Diseases” czy „Zentralblatt für Veterinärmedizin”.

Wygłaszał wykłady na zaproszenie wielu uniwersytetów lub akademii czy towarzystw naukowych przede wszystkim w Polsce, a także w wielu krajach świata na wszystkich kontynentach.

Reprezentował co roku, od roku 1968, Polskę na Sesjach Ogólnych Międzynarodowego Urzędu Epizootii – Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt. W Organizacji tej w latach 1973–1982 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Standardów, a od 1982 do roku 2003 był jej przewodniczącym.

Wielokrotnie był delegatem Polski na konferencje FAO w Rzymie.

Przez dziesięciolecie (1973–1990) był członkiem Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułu Naukowego, a latach 1991–1996 był wiceprzewodniczącym tej Komisji. W roku 1992 wybrano prof. Truszczyńskiego na członka honorowego w Polskiego Towar-

rzystwa Mikrobiologicznego. Brał również aktywny udział w pracach Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych.

Wyrazem wysokiego uznania zasług Profesora dla nauk weterynaryjnych oraz kształcenia akademickiego było uhonorowanie go przez Akademię Rolniczo-Techniczną w Olsztynie (obecnie Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) oraz Akademię Rolniczą we Wrocławiu i Lublinie (obecnie Uniwersytety Przyrodnicze) tytułem doktora *honoris causa*. Jest też laureatem Nagrody I stopnia Prezesa Rady Ministrów za osiągnięcia naukowe.

Dowodem międzynarodowego autorytetu prof. Truszczyńskiego był jego wybór na członka zagranicznego Niemieckiej Akademii Nauk Przyrodniczych Leopoldina i Królewskiej Szwedzkiej Akademii Rolnictwa i Leśnictwa, jak również na członka honorowego Royal Society of Medicine.

Profesor był również honorowany wysokimi odznaczeniami w kraju i za granicą. Najważniejsze z nich to Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski oraz Złoty Medal Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt za wybitny wkład w rozwój nauk weterynaryjnych na świecie. Za swą szeroką działalność był wielokrotnie wyróżniany Nagrodami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Zdrowia, Ministra – Kierownika Urzędu Postępu Naukowo-technicznego i Wdrożeń, Prezesa Polskiej Akademii Nauk, Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych oraz Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego.

Los był łaskawy dla Profesora. Do ostatnich tygodni życia intensywnie pracował, przygotowując ze mną kolejną pracę do druku. Na około miesiąc przed śmiercią usłyszałem od bardzo zasmuconego Profesora, że „praca przestała mu sprawiać radość oraz że przyszedł czas by trochę odpoczął”. Stan Jego ducha w tym momencie związany był z pewnością z czasem COVID-u i niemożnością opuszczania domu oraz korzystania z zasobów biblioteki Instytutu Weterynarii, w której w okresie ostatnich lat bez wątpienia był najczęstszym gościem. Profesor bowiem nie wyobrażał sobie nigdy, że można nie pracować. I to było zapewne dla Niego samego „klęską” jako człowieka nauki.

W kolejnych dniach stan zdrowia Pana Profesora się pogarszał. Pożegnaliśmy się, dziękując sobie wzajemnie za wspólną, prawie codzienną – w okresie ostatnich 20 lat – współpracę naukową. Dziękowałem w imieniu swoim i kolegów za wszystko, czego dokonał dla nas, że przez 40 lat był tym, który decydował o zatrudnianiu kolejnych potencjalnych pracowników nauki w Instytucie Weterynarii w Puławach, dając bezinteresownie wielu młodym wykształconym nie tylko lekarzom weterynarii ogromną szansę na rozwój. Mając bowiem zapewnione odpowiednie warunki i atmosferę wielu osiągnęło to czego nigdy się nie spodziewali. Do tych bez wątpienia należą także i ja. Dziękowałem za to, że byliśmy i jesteśmy „Wielką Rodziną” osób z różnych stron Polski, a Puławy stały się szczęśliwym domem w którym my spełnieni zawodowo żyjemy.

Powiedziałem też Panu Profesorowi Marianowi Truszczyńskiemu, mojemu przełożonemu i przyjacielowi, że przez dziesięciolecia jako współpracownicy i uczniowie Profesora, nauczyliśmy się od Niego pracowitości, niezawodności, solidności, punktualności, empatii, a także używania niezwykle ważnego słowa przepraszam.

Profesor z miłością i szacunkiem mówił o swojej Żonie Aleksandrze oraz Jej nieoczonej ogromnej pomocy w rozwoju kariery naukowej. To Ona zapewniała spokój i komfort pracy. Całe swoje życie poświęciła Jego sprawom zawodowym i rozlicznym obowiązkom. Oddaniem, cierpliwością i uśmiechem łagodziła stresy, stwarzała ciepło rodzinne i budowała przyjaźnie.

Profesor oszedł tak jak marzył, bez bólu, dyskretnie, spokojnie i godnie. Trzynastego czerwca, rodzina, przyjaciele, uczniowie i wychowankowie, pracownicy Państwowego Instytutu Weterynaryjnego w Puławach, członkowie Polskiej Akademii Nauk w tym jej wiceprezes – Profesor R. Zabielski, naukowcy z różnych ośrodków naukowych kraju oraz pracownicy Inspekcji Weterynaryjnej pożegnali emerytowanego Profesora dr. hab. dr h.c. mult. Mariana Truszczyńskiego, twórcę „puławskiej szkoły” pracowników nauki – z obszaru nauk weterynaryjnych, nauczyciela i wychowawcę kilku pokoleń uczonych związanych z ochroną zdrowia zwierząt i bezpieczeństwem żywności – jednego z najwybitniejszych mikrobiologów okresu powojennego.

Pożegnaliśmy Wielki Autorytet Naukowy, uczonego, rozpoznawanego na całym świecie. Człowieka wielkiego umysłu, energii, a przede wszystkim tytanicznej pracy. Był nauczycielem niezwykle wymagającym, ale sprawiedliwym. Najwięcej wymagał od siebie. Do ostatnich dni życia najważniejszy dla Profesora był Państwowy Instytut Weterynaryjny – PIB w Puławach.

Wolą Profesora było, aby być pochowanym „blisko Instytutu”, a nie w rodzinnej Lubawie. Tak też się stało. Jego prochy spoczęły w grobie znajdującym się na cmentarzu przy ulicy Dęblińskiej w Puławach.

Requiescat in pace! Niech spoczywa w pokoju

Zygmunt Pejsak – uczeń

Professor Marian Truszczyński – obituary

Professor Marian Truszczyński, D.V.M., Ph.D., D.Sc., Dr. hc mult., died on June 8, 2020, aged 90. He was a veterinarian, a distinguished microbiologist, immunologist and epizootiologist of international renown. Professor Truszczyński's career started in 1953 when he graduated from the Department of Veterinary Medicine of the University and the University of Technology in Wrocław, Poland, and joined the staff of the State Institute of Veterinary Sciences in Puławy. He earned the PhD degree in 1959 and the D.Sc. degree in 1963. In 1976 he was elected to the Polish Academy of Sciences as a corresponding member and in

1989, as an ordinary member. Professor Truszczyński held high profile positions in the Academy, including Vice President in the 1996–1998 term and Chair of the Medical Sciences Division in the 1999–2002 term. He was instrumental in establishing the Lublin Branch of the Academy and served as Vice-President of the branch until his death. Professor Truszczyński dedicated his life to advancement of veterinary sciences in Poland and across the world. He spent his entire professional life, which spanned over six decades, at the State Institute of Veterinary Sciences in Puławy. For 29 years, he served as the institute's Director. The institute was Professor passion and its success a life-long mission. Through his research, education and administrative activities there, he shaped the science and practice of veterinary medicine in Poland. He also left his mark on the international stage. From 1968 to 2003, he served as Poland's representative to the World Organization of Animal Health, was President of its Commission for Standards and the head editor of its Manual of Standards for Diagnostic Tests and Vaccines. In recognition of his professional accomplishments, he was elected a foreign member of the German National Academy of Sciences Leopoldina and of the Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry, and an honorary member of the Royal Society of Medicine. This short commemorative note by a student, colleague and close collaborator recalls the life of Professor Truszczyński and pays a warm tribute to his commitment to the veterinary medicine profession and its members, to his dedication to the Institute of Veterinary Science in Puławy and its staff, and to his exceptional work ethos, relentless commitment to quality, and his generosity to all who were growing under his tutelage.

Key words: Professor Marian Truszczyński, obituary